

ВІДГУК

офіційного опонента доктора юридичних наук, професора Манжули Андрія Анатолійовича на дисертаційне дослідження Валько Вікторії Русланівни на тему: «Контрольно-наглядова діяльність у сфері протидії домашньому насильству», поданого до захисту у спеціалізовану вчену раду Науково-дослідного інституту публічного права на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Вивчення поданих Валько Вікторією Русланівною матеріалів дисертації та анотації, а також ознайомлення з науковими публікаціями за обраною темою дає підстави стверджувати, що дисертантка здійснила достатньо ґрунтовний науковий аналіз проблематики визначення юридичної природи та особливостей здійснення контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству, виявлено новизну опрацьованих питань, сформульовано наукові положення, узагальнення та висновки, що виносяться на захист. Можна констатувати, що Вікторія Русланівна досягла поставлених перед собою цілей (виявити ключові проблеми у реалізації відповідних заходів задля виокремлення напрямів оптимізації їхнього втілення), роботу виконала на високому науковому та методологічному рівні. Такий загальний попередній висновок підтверджується за основними параметрами, які висувуються до дисертацій означеної наукової спеціальності.

Ступінь актуальності обраної теми дослідження. Виконана Вікторією Русланівною дисертація на здобуття вищої освіти ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» за обраною темою є своєчасною та актуальною, характеризується оригінальністю, має теоретичне та практичне значення, про що авторка переконливо вказує у вступній частині свого наукового дослідження. Оцінюючи зміст дисертаційного дослідження, варто зазначити, що його тема має актуальний характер для вдосконалення процедур здійснення контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству в Україні.

Дисертантка слушно зауважує, що за даними Фонду народонаселення ООН та Женевського центру демократичного контролю за збройними силами, 38% суддів і 39% прокурорів вважають домашнє насильство «приватною справою», 59% правоохоронців вважають більшість повідомлень про домашнє

насильство неправдивими, до 84% поліцейських ставлять у пріоритет примирення, а не покарання і до 62% правоохоронців вважають, що багато жертв зґвалтування самі в цьому винні. Існування означених чинників вкрай негативно впливає на ефективність реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству в Україні, адже наведені узагальнені дані є також орієнтовною репрезентацією сучасного стану розвитку суспільних відносин у цій сфері.

Крім цього, як вказує авторка, існує нагальна необхідність у створенні ефективних процедур взаємодії між різними державними та недержавними суб'єктами, що здійснюють заходи як протидії домашньому насильству, так і контролю за їх здійсненням, адже лише через злагоджену співпрацю можна забезпечити комплексний підхід до розв'язання цієї проблеми. Це, своєю чергою, актуалізує необхідність визначення юридичної природи та особливостей здійснення контрольної-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству з позиції єдності реалізації контрольних-наглядових заходів, оскільки будь-які оптимізаційні зміни потребують якісного наукового супроводу.

Загалом дисертаційне дослідження Вікторії Русланівни виконане на високому науковому та методологічному рівні про що свідчать завдання дослідження, методологія роботи, її наукова новизна та зв'язок роботи з науковими програмами та планами кафедри. Достовірність положень дисертації в яких конкретизовано наукову новизну забезпечується також обґрунтованими посиланнями на наукові праці як українських, так і зарубіжних науковців, а також використанням широкої джерельної бази (312 найменувань).

У дисертаційному дослідженні здобувачки в цілому вдало сформульовано теоретичні положення, зокрема актуальність теми, мета і завдання, об'єкт і предмет дослідження. Аналіз змісту рецензовано дисертації свідчить про те, що сформульовані мета і завдання дослідження повною мірою досягнуті.

Варто констатувати, що авторці вдалося в цілому знайти раціональну структуру дослідження. Вона пов'язана з метою і завданнями, які були поставлені здобувачкою, предметом та об'єктом дослідження. Дисертація

складається з анотації, вступу, трьох розділів, які містять 10 підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Загалом виклад змісту дисертації логічний та послідовний. Вікторії Русланівні вдалося чітко та вичерпно визначити мету, завдання, об'єкт та предмет дослідження. Ґрунтовно охарактеризовано методологічну основу дисертації, сформульовано наукову новизну, а також викладено основні положення, що виносяться на захист. Вдало визначено наукове й практичне значення одержаних результатів, вказано на їхню апробацію.

У першому розділі «Теоретико-методологічні засади контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству» – визначено сутність контрольно-наглядових відносин у сфері протидії домашньому насильству через призму їх приналежності до адміністративно-правових, схарактеризовано нормативно-правові засади здійснення контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству, розкрито систему відповідних суб'єктів, а також окреслено її основні напрямки забезпечення та принципи. Вдалими вбачаються авторські узагальнення, що напрямки забезпечення контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству характеризуються динамічністю; вони є репрезентацією того, що досліджувана сфера має досягти в найближчій перспективі, щоб належно функціонувати за умов постійних трансформацій.

Другий розділ дисертаційного дослідження присвячено розкриттю організації здійснення контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству. Зокрема з'ясовано сутність форм контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству, схарактеризовано методи та гарантії забезпечення законності її здійснення. До здобутків здобувачки можна віднести її висновки, що форми та методи контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству мають діалектичну єдність, яка розкривається у межах реалізації конкретного контрольно-наглядового заходу. Наприклад, під час перевірки домінує метод переконання (якщо виявлене порушення є незначним та не потребує

застосування більш жорстких актів реагування), результат застосування якого фіксується у межах виданого індивідуального акту.

Значною науковою новизною також визначається третій розділ дисертаційної роботи «Шляхи удосконалення здійснення контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству» у якому досліджуються особливості взаємодії між державними та громадськими інституціями у сфері протидії домашньому насильству при здійсненні контрольно-наглядової діяльності в Україні, кращі світові практики такої діяльності, а також тенденції удосконалення адміністративно-правового регулювання у цій сфері.

У цьому розділі доведено, що найголовніше завдання у межах процесу удосконалення адміністративно-правового регулювання здійснення контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству в Україні є формування механізму єдності реалізації контрольно-наглядових заходів. Визначено, що розробка та прийняття спеціального розпорядчого акту, який визначить чіткі правила, стандарти, вимоги, критерії та особливості координації і взаємодії суб'єктів здійснення контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству в Україні є нагальною потребою. Висловлено припущення, що означений нормативно-правовий акт може бути представлений в вигляді Концепції забезпечення єдності реалізації контрольно-наглядових заходів у сфері протидії домашньому насильству. Розробником зазначеного акту названо Мінсоцполітики, яке має об'єднати над цією спільною метою низку зацікавлених суб'єктів.

Значним науковим результатом дослідження здобувачки є перелік сформованих пропозицій щодо удосконалення чинного законодавства. Наприклад, пропонується внести зміни та доповнення до Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» в частині:

– встановлення норми, яка передбачатиме за не реагування чи не належне реагування на результати проведених контрольно-наглядових заходів притягнення до юридичної відповідальності (доповнення частиною 3 статті 33);

– формулювання положень преамбули у такій редакції: «Цей Закон визначає організаційно-правові засади запобігання та протидії домашньому насильству, основні напрями реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, спрямовані на захист прав та інтересів осіб, які постраждали від такого насильства, *а також основні принципи здійснення контролю у цій сфері*»;

– заміни декларативного принципу, який визначений у пункті 2 частини 1 статті 4, а саме: «належна увага до кожного факту домашнього насильства під час здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству» на «акти домашнього насильства мають бути своєчасно виявлені та припинені»;

– встановлення ще однієї засади запобігання та протидії домашньому насильству (частина 1 статті 4) – «10) професійної компетентності суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, а також контрольні-наглядові заходи у цій сфері»;

– зміни формулювань основних напрямів реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству(частини 2 статті 5) на:

«Основними напрямами реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству є:

1) *своєчасне* запобігання домашньому насильству;

2) *належне* реагування на факти домашнього насильства шляхом запровадження механізму взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству *та ефективного контролю за їх діяльністю*;

3) *своєчасне* надання допомоги та захисту постраждалим особам, забезпечення відшкодування шкоди, завданої домашнім насильством.

4) *своєчасне* та *належне* розслідування фактів домашнього насильства, притягнення кривдників до передбаченої законом відповідальності та зміна їхньої поведінки».

Варто узагальнити, що: 1) усі три розділи дисертації Валько Вікторії Русланівни відповідно до науково дослідних завдань, розкривають важливі

аспекти обраної теми і змістовно їх наповнюють; органічно взаємопов'язані та мають внутрішню логіку викладу матеріалу; 2) дисертація виконана з використанням юридичної термінології, відповідних правових понять і збалансованою щодо розкриття теоретичного й практичного матеріалу, містить фаховий ґрунтовний аналіз чинних нормативно-правових актів; 3) робота завершується логічними і аргументованими висновками у яких підводяться підсумки наукового дослідження. У висновках, зміст яких відповідає попередньому матеріалу дослідження і має узагальнюючий характер, містяться також рекомендації для удосконалення і підвищення ефективності досліджуваної діяльності.

Окремо слід зауважити, що основні положення і висновки дисертаційного дослідження викладені здобувачкою у достатній кількості наукових публікацій. Опубліковані роботи відповідають темі дослідження.

Наукова новизна положень і висновків дисертації. Ознайомлення зі змістом дисертації Вікторії Русланівни надає підстави для констатації, що вона дійсно є одним із перших комплексних досліджень у межах науки адміністративного права, що розкриває юридичну природу, особливості організації та здійснення контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству з дискурсу необхідності забезпечення єдності реалізації контрольно-наглядових заходів, які об'єктивуються низкою організаційних, превентивних та примусових дій уповноважених суб'єктів публічного та приватного секторів, задля узгодження та гарантування цілісності процедур та методів роботи, вчасного корегування дій і визначення їхньої послідовності з метою прийняття обґрунтованих рішень оптимізуючого чи констатуючого характеру.

У дисертації коректно сформульовані положення, які можна вважати такими, що є новими і обґрунтовано структурованими за рівнем новизни, визначеним здобувачкою такими термінами, як «уперше», «удосконалено», «набули подальшого розвитку».

Дискусійні питання і зауваження. Віддаючи належне здобуткам дисертаційного дослідження Валько Вікторії Русланівни, разом з тим, не можна

не звернути увагу на деякі висновки і твердження, що викликають певні сумніви, недостатньо обґрунтовані положення тощо.

1. Вартимі уточнення є твердження здобувачки про необхідність зміцнення та структурування системи суб'єктів контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству (підрозділ 1.3).

2. Авторка має взяти до уваги факт того, що не всі звіти моніторингових заходів, сформовані міжнародними та регіональними суб'єктами контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству, мають рекомендаційний характер для держав. Це залежить від статусу суб'єкта, який здійснює моніторинг, а також від характеру та юридичної сили документів, на підставі яких здійснюється оцінка. Наприклад, це стосується випадків аналізу виконання зобов'язань, в рамках ратифікованих міжнародних договорів (підрозділ 1.3).

3. На думку авторки існують наступні основні форми громадського контролю у досліджуваній нею сфері, зокрема: подання запиту та звернення, проведення громадської експертизи та моніторингу, участь у громадському обговоренні та законодавчій ініціативі (підрозділ 2.1). Проте, наприклад, участь у консультативно-дорадчих органах або викриття фактів порушень через розслідувальну журналістику, блогінг, обговорення в соціальних мережах чи не є такими з погляду здобувача?

4. Вбачається доречним якби авторка присвятила більше уваги питанням практичної реалізації її ініціатив щодо переорієнтованості контрольно-наглядової діяльності на превентивну складову, яка має домінувати над карною, у тому числі з позиції міжнародного досвіду та конкретних позитивних практик.

Але усі зазначені зауваження жодною мірою не знижують загальної позитивної оцінки представленого дисертаційного дослідження. В роботі на високому науковому рівні розглянуто складні теоретико-правові проблеми, обумовлені темою дослідження, і висуваються цікаві наукові гіпотези та пропозиції.

Відсутність порушення академічної доброчесності. Дисертація є самостійним науковим дослідженням, в якій відображені власні ідеї і напрацювання авторки, що дозволило їй вирішити поставлені у роботі завдання. Робота містить теоретичні положення і висновки, сформульовані дисертанткою особисто. Використані в дисертаційному дослідженні ідеї і положення науковців мають відповідне посилання і використані з метою підкріплення ідей автора.

Загальний висновок. Дисертація Валько Вікторії Русланівни на тему: «Контрольно-наглядова діяльність у сфері протидії домашньому насильству» є самостійною та завершеною науковою роботою, виконаною особисто дисертанткою у виді кваліфікаційної наукової праці на правах рукопису. Дисертаційне дослідження містить науково обґрунтовані теоретичні та практичні результати, характеризується єдністю змісту та свідчить про особистий внесок автора.

Відповідно, представлена на здобуття наукового ступеня доктора філософії дисертаційна робота, за своєю актуальністю, новизною та обґрунтованістю одержаних результатів відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її авторка – Валько Вікторія Русланівна – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право.

Офіційний опонент:

**Професор кафедри права та правоохоронної діяльності
Центральноукраїнського державного
університету імені Володимира Винниченка
доктор юридичних наук, професор**

 Андрій МАНЖУЛА

Підпис Андрія МАНЖУЛИ засвідчую:
**Проректор з наукової роботи
Центральноукраїнського державного
університету імені Володимира Винниченка
доктор психологічних наук, професор**

Лілія КЛОЧЕК